

Lausunto

11.4.2024

 VN/4682/2023
 VN/4682/2023-VM-54

Ympäristöministeriö

Valtiovarainministeriön lausunto luonnoksesta hallituksen esitykseksi valtion tukemien vuokra- ja asumisoikeusasuntojen asukasvalintaa koskevien säännösten muuttamisesta

Ympäristöministeriö on pyytänyt valtiovarainministeriöltä lausuntoa luonnoksesta hallituksen esitykseksi, jolla muutettaisiin valtion tukemien vuokra- ja asumisoikeusasuntojen asukasvalintaa koskevia säännöksiä. Esityksen tavoitteena on saattaa asukasvalintasäännökset ajan tasalle muun lainsäädännön kanssa, selkeyttää oikeustilaa ja yhtenäistää asukasvalinnan soveltamiskäytäntöjä sekä tarkentaa asukasvalintaan liittyvien toimijoiden tehtäviä.

Valtiovarainministeriö pitää esitysluonnoksessa ehdotettuja tarkennuksia valtion tukemien asuntojen asukasvalintasäännöksiin ja niihin liittyviin viranomaistehtäviin pääosin perusteltuina ja tarkoituksenmukaisina. Ministeriö kiinnittää kuitenkin huomiota seuraaviin kahteen ehdotukseen:

Esitysluonnoksessa ehdotetaan luovuttavaksi kunnan asukkaan etusijasta valtion tukemien vuokra-asuntojen asukasvalinnassa. Muutosta perustellaan asunnonhakijoiden yhdenvertaisuuden lisäämisellä ja sillä, että muutos parantaisi ihmisten mahdollisuuksia etsiä ja löytää tarpeitaan vastaava, aiempaa edullisempi asunto myös toisen kunnan alueelta ottaen huomioon toimeentulotukea ja yleistä asumistukea koskevat viimeaikaiset lainsäädännön muutokset (s. 9 ja 11). Esitysluonnoksessa viitataan myös oikeuskanslerin lausuntoon OKV/1654/21/2023, jossa pidettiin tarpeellisena kyseisen etusijasäännöksen poistamista julkisesti tuettujen asuntojen asukasvalinnan kriteereistä (s. 8).

Valtiovarainministeriö toteaa, että kyseistä kunnan asukkaiden etusijaa koskevaa säännöstä on aikoinaan käsitelty perustuslakivaliokunnassa (PeVL 14/2006 vp). Tuolloin valiokunta katsoi, että etusijasäännös ei ole ongelmallinen yhdenvertaisuusperiaatteen kannalta, vaan että sille on olemassa perustuslain 6 §:n 2 momentissa tarkoitettu ja viime kädessä perustuslain 121 §:ssä vahvistettuun kunnalliseen itsehallintoon palautuva hyväksyttävä syy. Valiokunta piti kunnallisen itsehallinnon näkökulmasta selvänä, että kunnan asukkaiden asumistarpeiden tyydyttäminen kuuluu kunnan harjoittaman asuntopolitiikan peruslähtökohtiin. Valiokunta viittasi siihen, että aravavuokra- ja korkotukivuokra-asunnot ovat kuntien tosiasiallisessa määräysvallassa ja että kunnan asukkaiden asumistarpeita tyydyttäessään kunnat pyrkivät kuntalaisen edistämiseen asukkaidensa hyvinvointia ja kehittämään heidän asumisolonsa asuntopolitojen kehittämisestä annetussa laissa säädetyllä tavalla.

Valtiovarainministeriö toteaa, että esitysluonnoksessa ei ole arvioitu kyseisestä etusijasäännöksestä luopumista edellä kuvattujen perustuslakivaliokunnan esittämien arviointikriteerien valossa. Esitysluonnosta tulisi täydentää siten, että siinä otettaisiin huomioon esimerkiksi kunnallinen itsehallinto, kuntien harjoittama asuntopolitiikka ja valtion tukemien vuokra-asuntojen rooli tämän asuntopolitiikan toteuttamiskeinona sekä se, että valtaosa valtion tukemista vuokra-asunnoista on kuntien suorassa tai välillisessä omistuksessa tai määräysvallassa. Esitysluonnoksen jaksossa 11 tulisi arvioida näiden seikkojen suhdetta asunnonhakijoiden yhdenvertaisuuteen ja sosiaaliturvalainsäädännön muutoksiin. Lisäksi esitysluonnoksen

Postiosoite
Postadress
Postal Address
 Valtiovarainministeriö

Käyntiosoite
Besöksadress
Office

Puhelin
Telefon
Telephone

Faksi
Fax
Fax

s-posti, internet
e-post, internet
e-mail, internet

PL 28
 00023 Valtioneuvosto

Snellmaninkatu 1 A
 Helsinki

0295 16001
 +358 295 16001

kirjaamo.vm@gov.fi

jaksossa 4.2 tulisi arvioida etusijasäännöksestä luopumisen vaikutuksia kuntiin, kuntien itsehallinnon ja asuntopolitiikan toteutumiseen sekä kuntien rooliin valtion tukemien vuokra-asuntojen omistajina. Asiaa tulisi arvioida myös kuntien asukkaiden kannalta esimerkiksi siitä näkökulmasta, voisiko etusijasäännöksestä luopuminen johtaa siihen, että kunnan asukas ei saa tarvitsemaansa asuntoa oman kuntansa alueelta ja miten tämä suhteutuisi kuntien tehtävään tyydyttää asukkaidensa asumistarpeet.

Esitysluonnoksessa ehdotetaan, että tilapäistä suojelua saavilta henkilöiltä ei vaadittaisi vuoden oleskelulupaa valtion tukemien asuntojen asukasvalinnassa. Sen sijaan muilta kolmansien maiden kansalaisilta edellytettäisiin vähintään vuoden oleskeluun oikeuttavaa oleskelulupaa. Tilapäistä suojelua saavat henkilöt asetettaisiin siten valtion tukemien asuntojen asukasvalinnassa parempaan asemaan moniin muihin maahanmuuttajaryhmiin verrattuna. Tätä perustellaan esitysluonnoksessa sillä, että ”ensimmäistä oleskelulupaa tilapäisen suojelun perusteella ei käytännössä koskaan voida myöntää kokonaiseksi vuodeksi, joten vuoden oleskeluluvan vaatimus on tilapäistä suojelua saaneiden kannalta kohtuuton” (s. 14). Valtiovarainministeriö toteaa, että kuitenkin ulkomaalaislain 110 §:n mukaan tilapäiseen suojeluun perustuva tilapäinen oleskelulupa myönnetään enintään vuodeksi kerrallaan, ja lakiin lisätyn väliaikaisen 110 a §:n nojalla ukrainalaisille myönnettävä tilapäinen oleskelulupa on voimassa yhtä kauan kuin asiaa koskeva neuvoston täytäntöönpanopäätös, ainakin vuoteen 2025 asti. Esitysluonnoksessa vedotaan myös siihen, että vuonna 2022 Suomessa myönnettiin tilapäisen suojelun perusteella vain alle vuoden mittaisia oleskelulupia ja näin voi mahdollisesti tapahtua myös loppuvuonna 2024 (s. 6–7).

Valtiovarainministeriö arvioi, että esitysluonnoksessa mainitut tapauskohtaiset ja tilannesidonnaiset syyt eivät riittäne perusteeksi tilapäistä suojelua saavien henkilöiden erilaiselle kohtelulle muihin maahanmuuttajaryhmiin verrattuna. Ensinnäkään ratkaisuja siitä, miten tilapäistä suojelua saavia henkilöitä tulee kansallisessa lainsäädännössä kohdella, ei tulisi tehdä pelkästään nykyisen Ukrainan tilanteen perusteella vaan tarkastellen myös yleisemmällä tasolla, millaisin edellytyksin ja millaisissa tilanteissa EU:n tilapäisen suojelun direktiivi voi tulla sovellettavaksi tulevaisuudessa. Toiseksi on huomattava, että ihmisen alkuperä on erikseen mainittu perustuslain 6 §:n 2 momentissa kiellettynä syrjintäperusteena. Se on siis syrjintäkiellon ydinaluetta ja siitä poikkeamiselle esitettävälle perusteluille asetetaan korkeat vaatimukset (PeVL 55/2016 vp). Syrjintäkielto koskee myös toimenpiteitä, jotka välillisesti johtavat syrjivään lopputulokseen, eli asiaa on arvioitava kyseessä olevan menettelyn tosiasiallisten seurausten kannalta (HE 309/1993 vp, s. 44). Kolmanneksi voidaan todeta, että asukasvalintasäännösten tavoitteena on valtion tukemien asuntojen osoittaminen sellaisille henkilöille, joiden oleskelua Suomessa ei ole tarkoitettu lyhytaikaiseksi tai tilapäiseksi (esitysluonnoksen s. 7). Samaan viittaa asukasvalintasäännöksiin esitysluonnoksessa ehdotettu poikkeussäännös, jonka mukaan vuoden oleskelulupavaatimuksesta voitaisiin poiketa, jos hakijan asunnontarve on pitkäaikainen. Kuitenkin tilapäistä suojelua saavien henkilöiden suojelun tarve on jo määritelmällisesti ainoastaan tilapäistä ja siitä johtuen lähtökohtaisesti myös heidän Suomessa oleskelunsa. Lisäksi valtiovarainministeriö kiinnittää huomiota siihen, että esitysluonnoksen jaksossa 5.1 ei ole kerrottu, miksi siinä kuvattu vaihtoehtoinen toteutustapa eli luopuminen kokonaan vuoden oleskelulupavaatimuksesta ei täyttäisi esityksen tavoitteita yhtä hyvin tai paremmin kuin esitysluonnoksessa ehdotettu sääntelyvaihtoehto.

Lopuksi valtiovarainministeriö toteaa, että esitykseen liittyvien kuntavaikutusten vuoksi se tulee kuntalain 13 §:n mukaisesti käsitellä kuntatalouden ja -hallinnon neuvottelukunnassa (tiedoksi-asiana).

Osastopäällikkö, ylijohtaja

Jani Pitkäniemi

Hallitusneuvos

Ville Koponen

VN/4682/2023-VM-54

Seuraavat henkilöt ovat allekirjoittaneet tämän asiakirjan sähköisesti /

Följande personer har undertecknat denna handling elektroniskt /

This document has been signed electronically by the following persons: